NOS

Medlemsorgan för Föreningen Natur och Samhälle i Norden. Utkommer 4 ggr/år. Nr 2/1999

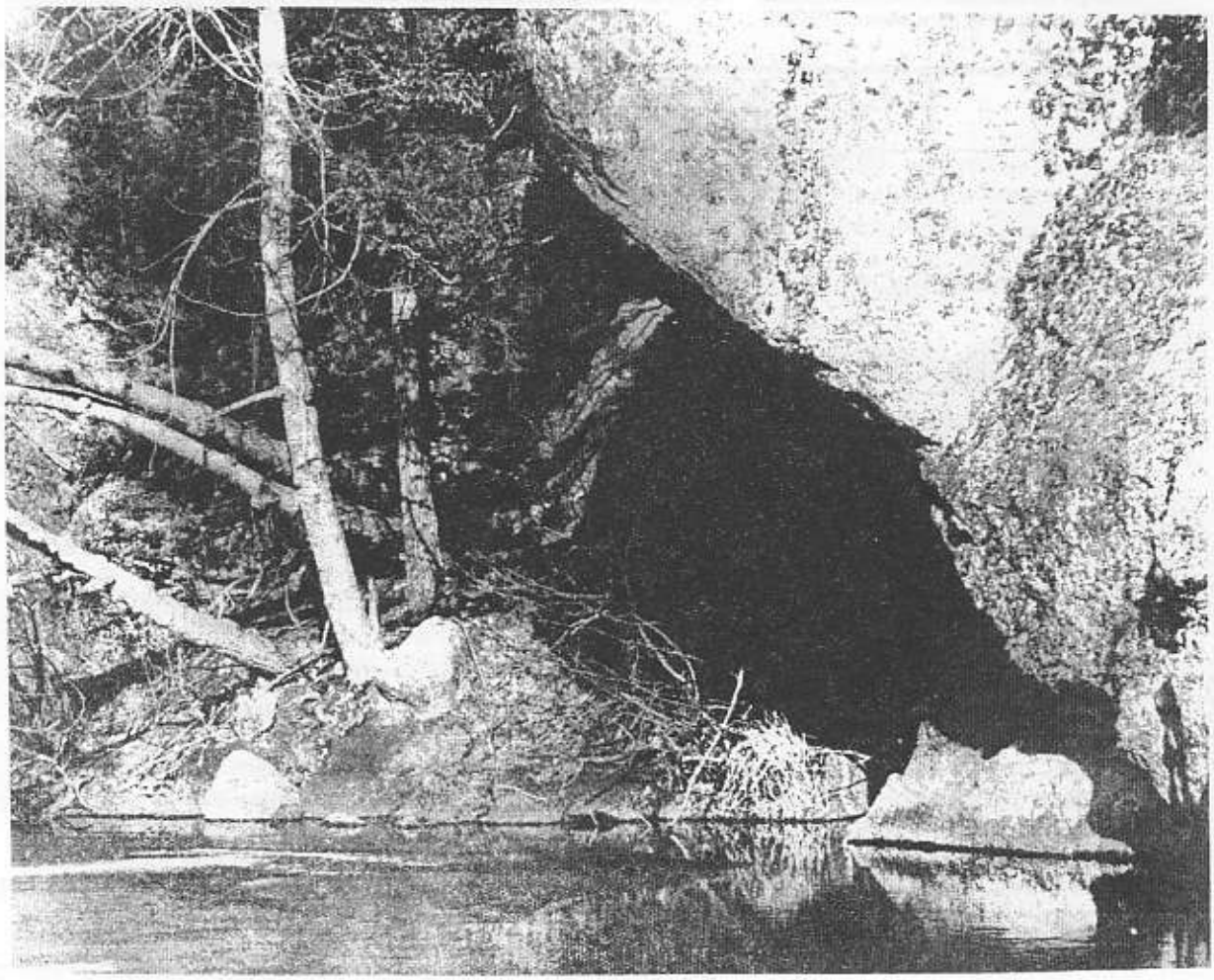

Programförklaring

Föreningen Natur och Samhälle i Norden (FNSiN) är en partipolitiskt obunden, ideell förening. Föreningen vill samla intresserade av miljöfrågor och levnadsvillkor till ett allsidigt studium av natur och samhälle. Att upptäcka tillsammans är vår grundidé. I FNSiN möts människor med allehanda intressen.

Vi arrangerar EXKURSIONER till intressanta områden. Minst en gång om året gör vi en resa till Gotska Sandön Vi har också rest till Bornholm, svenska fjällen, skärgården och flera svenska landskap. Vi har paddlat kanot i Bergslagen, Sörmland och Uppland, där vi har kunnat studera fauna, flora, arkeologi och kulturhistoria. Vi har firat midsommar i Halland och Skåne. Vi har plockat svamp i skogarna kring Stockholm, tranbär på hälsingemyrar och havtorn vid Ålands hav. På vintrarna åker vi skidor och skridskor tillsammans.

Vi arrangerar EXPEDITIONER till områden nära och fjärran. Lofoten, Färöarna, Island, Spetsbergen, Grönland, Hebriderna, Estland samt Newfoundland och Labrador är några av de områden som vi har besökt. Varje resa förbereds genom studiecirklar och redovisas i artikel- eller bokform.

Vi arrangerar STUDIECIRKLAR. Några ämnen har varit skärgården, energi, fjällkunskap, ortnamn, foto, modern isländska, danska, geologi och meteorologi. Föreningen har samarbetsavtal med Studieförbundet Vuxenskolan. Dessutom gör vi intressanta STUDIEBESÖK. Genom åren har vi t.ex besökt en rovfågelsrehabilitering, ett sötvattenslaboratorium, Rymdbolaget och Riksmuseets verkstäder.

Vi arrangerar FÖREDRAG i aktuella eller historiska ämnen. Aktuella teman kan vara ekologisk hushållning, regnskogarna och miljöjournalistik. Historiska ämnen har bl.a berört Vendeltiden, Kristian II och kvinnorna kring honom, häxprocesserna och ekologiska insikter i Eddan. Ofta berättar långväga resenärer till egna bilder om sina upplevelser runtom i världen.

Vi agerar MILJÖPOLITISKT. Nedre Dalälven, Tyresta-Åva, Järvafältet och Norra Djurgården är några av de områden som vi har engagerat oss för. FNSiN tillhör Förbundet för Ekoparken.

Vi samarbetar också med Föreningen Norden om ämnen som direkt rör Norden.

Som du ser har FNSiN en mångsidig karaktär där ditt speciella intresse blir tillgodosett och där du genom din medverkan kan berika föreningen. Dessutom glömmer vi inte bort att ha trevligt. Som medlem är du välkommen att delta i dessa arrangemang. Resor och utflykter genomförs till låga självkostnadspriser.

Som medlem får du dessutom medlemstidskriften NOS, med kvartalsprogram och intressanta artiklar.

FNSiN

Föreningen
Natur och Samhälle i Norden

Föreningens adress:
Box 49015, 100 28 Stockholm
E-post: fnsin@algonet.se
Hemsida: http://www.algonet.se/~fnsin

Lokal i Stockholm:
För närvarande ingen, men det kommer

Postgiro:

50 31 97 - 6	Huvudkonto
67 01 50 - 2	Medlemsavgifter
60 80 83 - 2	Beställning av skrifter

Ansvarig utgivare:
Anders Schærström
Kometvägen 49, 183 48 Täby
08-758 30 03(b), 08-613 48 74(a)

Nästa NOS/Program: Juni 1999

Material till NOS skickas till:
PeO Sundqvist
Grubbens gata 9, 112 32 Stockholm
08-653 71 92(b)

FNSiN Funktionärer 1999

Styrelse:

Ordförande
Anders Schærström
Kometvägen 49
183 48 Täby
08-758 30 03 (b), 08-613 48 74 (a)

Vice ordf
Pia Eriksson
Vipphavrev. 12
178 35 Ekerö
08-560 330 27 (b), 08-705 77 26 (a)

Sekreterare
PeO Sundqvist
Grubbens gata 9
112 32 Stockholm
08-653 71 92 (b)

Kassör
Erik Elvers
Illerstigen 28
170 71 Solna
08-85 84 88 (b), 08-788 29 98 (a)

Övriga ledamöter:

Claes Göran Ström
Örnbacken 28
126 51 Hägersten
08/19 12 52 (b)

Ola Eriksson
Vipphavrev. 12
178 35 Ekerö
08-560 330 27 (b), 08-726 34 91(a)

Birgitta Traxel
Vesslevägen 40 nb
161 40 Bromma
08-25 03 35 (b), 08-616 21 96 (a)

Kaj Valtersson
Gränsholmsbacken 5
127 42 Skärholmen
08-710 18 92 (b), 08-16 23 91 (a)

Bo Zachrisson
Birkagatan 2
113 36 Stockholm
08-31 02 33 (b), 08-16 22 18 (a)

Programkommitté:

Claes Göran Ström
Örnbacken 28
126 51 Hägersten
08/19 12 52 (b)

Kaj Valtersson
Gränsholmsbacken 5
127 42 Skärholmen
08-710 18 92 (b), 08-16 23 91 (a)

Kontaktpersoner:

FNSiN-Höga kusten
Lena Hermansson
Svanö 35
872 93 Lunde
0612-303 50 (b)

FNSiN-Uppland
Sven A Nyberg
Valthornsvägen 31
752 50 Uppsala
018-40 47 70 (b)

FNSiN-Värmland
Lena Sewall
Älvrosgatan 4
654 61 Karlstad
054-18 68 75 (b)

FNSiN-Östergötland
Håkan Bley
Sköldvägen 18
616 33 Åby
011-631 69 (b), 011-19 11 25 (a)

Medlemsavgiften 1999:

Fullbetalande medlem	110 kronor
Ny d:o efter 1/7	55 kronor
Familjemedlem	25 kronor

Betala till postgiro 67 01 50-2 !!

Framsidan: Trolskt i Tyresta. Foto: Claes-Göran Ström

Glad vår, medlem!

Redan har en fjärdedel av året gått; när jag skriver detta har vi just haft vårmöte och formellt lagt 1998 till handlingarna. Antalet medlemmar ökade faktiskt under förra året. Visserligen rör det sig inte om många individer, men eftersom det var första gången på åtskilliga år så känns det särskilt glädjande. Vår ekonomi är god, vi har gott om goda idéer, men lider fortfarande brist på tid, eller - med andra ord – på hjälpande händer i föreningen.
Om allt går väl så skickas med detta nummer en medlemsmatrikel till alla medlemmar. En matrikel är något som en del medlemmar har efterlyst gång på gång. Det är inte första gången det sker, men det var förvisso många år sedan en sådan senast kom till. Det finns flera goda skäl till att då och då skicka ut en förteckning över alla medlemmar. Det kan vara praktiskt att ha föreningskamraternas adresser samlade ifall man vill nå dem i samband med något arrangemang. Kanske upptäcker man att någon bekant är medlem utan att man vetat om det. Kanske kan man upptäcka att någon bekant som varit medlem inte längre är det – och måhända diskret stöta på om hur trevligt vi har det i föreningen ... Men icke minst har matrikeln ett slags symbolvärde. Den är ett synligt bevis på att föreningen finns och markerar vår samhörighet – alla på listan har någonting gemensamt, oavsett vad vi är eller gör i vardagslag.
Det finns ytterligare ett mycket praktiskt skäl till att vi skickar ut listan. Eftersom det är länge sedan sist så kan en och annan uppgift ha blivit inaktuell och även andra felaktigheter kan förekomma. Skrivfel kan ha smugit sig in. Telefonnummer kan ha ändrats. Postnummer ändras ibland även om inte gatuadressen gör det. En och annan kan på senare år ha skaffat fax eller e-postadress. Ta alltså gärna tillfället i akt att meddela oss om något skall rättas eller läggas till!

Anders Schærström

Hur gick det?

Cirka 10 personer besökte Upsala en kall men vacker februarisöndag och ficken innehållsrik och sakkunning visning av Paleontologiska Museets dinosauriesamling. En del av oss fortsatte sedan till Upsala högar.

Fyra nyfikna medlemmar besökte sopvaruhuset Container i Nacka, såg, roade sig och fyndade bland allt begagnat och användbart från porslinstuppar till datorer. Sopsökandet följdes av en stärkande vintervandring längs Järlasjöns strand.

Det finns faktiskt intresse för skidåkning i föreningen, men de svårförutsägbara snöförhållandena och andra omständigheter gjorde det svårt att samla ihop en grupp. Till slut åkte initiativtagaren ensam – medan andra valde att åka långfärdsskridskor på annat håll. Men vi ger inte upp! Så småningom blir det väl vinter igen.

Efter vårmötet lyssnade bortåt 20 mötesdeltagare på ett ytterst underhållande och originellt föredrag av Erik Reuterswärd om hans fotvandring runt Island, om möten med människor, djur och elementen.

Åtminstone tre FNSiN-medlemmar följer föredragsserien *Stockholms årsringar*, tillsammans med ca 20 andra intresserade.

Cirkeln i *isländska* fortsätter.

Ett halvdussin vill förkovra sig i *danska*, men det behövs ytterligare ett par deltagare för att studiecirkeln skall kunna börja. Anmäl er!

Nytt och notiser

Dinosaurier på Internet

Visst kunde dinosaurier ge ifrån sig läten. Det fick vi lära oss när vi besökte det paleontologiska museet i Upsala. Det rekonstruerade ljudet av *Parasaurolophus* kan man avnjuta på denna Internet-adress:

http://www.nmmnhabq.mus.nm.us/nmmnh/soundsandimages.html

Ätliga vilda växter

Arbetet med att göra en nyutgåva av föreningens gamla publikation Ätliga vilda växter pågår, men ideellt arbete tar tid så vi skall inte räkna med att någon bok ligger färdig på ett bra tag. Ifall du är intresserad av ämnet och kanske kan bidra på något sätt, vänd dig till Marianne Stevendahl (FNSiNs skriftansvariga). Postadress Rönnholmsgränd 69, 127 42 Skärholmen. E-post: marianne.stevendahl@swipnet.se.

Kanarieöarna i vinter?

Ett visst intresse för en föreningsresa till Kanarieöarna – med studiebesök på observatoriet och vandringar med sakkunnig ledning av f. FNSiN-medlemmen Ingegerd Hosinsky, nu bosatt på La Palma - har noterats efter notisen i förra numret av *NOS*. Men nog är det fler som vill följa med?!
Intresseanmälan mottages av Anders Schærström, tfn & fax 08-758 30 03 (b)

Proviant till salu

Vi kan fortfarande erbjuda vår näringsriktiga FÄLTPROVIANT till det låga priset 25 kr/påse! Välj mellan köttsoppa, kinagryta, kyckling med grönsaker och potatis, dito med ris och curry (Hurry hurry buy my rice and curry) samt dito gourmet. Ring Erik Elvers 08-85 84 88.

Program april - juni 1999

Bli din egen Robinson
- En kurs i överlevnad

Lördag 24 april kl 10.00 – söndag 25 april 10.00

Utan mat, el eller tak över huvudet. Inget drömscenario precis. i överlevnadskursen får du lära dig allt du behöver för att klara en krissituation.

Pris 550:- (475:- för medlemmar i FNSiN)

Ledare: Lars Clarstedt, Civilförsvarsförbundet.
Anmälan till Studieförbundet Vuxenskolan, Kungsholmen 08-654 51 15

Förmöte Gotska Sandön

Tisdag 4 maj kl 18.00 i Arena Norden, Hantverkargatan 33.

I kväll går vi igenom praktiska detaljer inför pingstresan till Gotska Sandön: proviant, kläder och annan utrustning. Vi ser också på bilder från den underbara ön.

Erik Elvers tfn 08-85 84 88 (b), fax 08-788 31 00 (a), tfn 08-788 45 50(a)
Anders Schærström, tfn & fax 08-758 30 03 (b), tfn 08-613 48 74 (a)

Djurgårdspromenad

Söndagen den 9 maj

Samling vid Djurgårdsfärjan, Slussen, kl 11.20. Färjan avgår kl 11.30! Vi går via Waldemarsudde till Rosendals trädgårdar, där vi har picnic på någon gräsmatta bland försommarens blommor. Slutmål är Östermalmstorgs T-bana.

Föranmälan senast den 8 maj till Claes Göran Ström, tfn 08-19 12 52.

Gotska Sandön pingsten 1999

21/22 –24 maj

Liksom förra året är det möjligt att välja mellan utresa på fredagen och på lördagen (pingstafton). Den som kan resa redan på fredagen får på så sätt ungefär 3½ dag på ön i stället för 2½ om man reser på lördagen. Den extra dagen är att rekommendera. Eftersom det kan vara svårt för en del att ta ledigt en vardag har vi emellertid fördelat bokningarna på de båda avresedagarna.

Avresa från Nynäshamn enligt önskemål och plats fredag eller lördag. Återresa från ön på annandagen. Överresan tar drygt tre timmar.

Preliminära priser

Inkvartering	*Avresa fredag*	*Avresa lördag*
stuga (fyrabäddsrum)	1240	1115
hydda	1050	990
tält	975	940

Barn under 7 år utan egen bädd gratis. 7-12 år 25 % rabatt

Förmöte hålles i vanlig ordning ett par veckor före avresan. (Se ovan)

Anmälan ***senast 19 april*** till Erik Elvers (se nedan)

Upplysningar:
Erik Elvers 08-85 84 88 (b) fax arb 08-788 1133
Anders Schærström 08-758 30 03 (tfn & fax, b)
08-613 48 34 (tfn, a)

Vandring Vallentuna – Hägernäs

Söndagen den 30 maj

Samling på Vallentuna station kl 10.20 (Tåg avgår från Stockholm Östra kl 09.48)
Vallentuna och Täby är gammal kulturbygd, rik på fornlämningar. Vi börjar med att se på Jarlabankestenen på kyrkogården och stenen med svenskans äldsta kända slutrim i vapenhuset. Sedan vandrar vi längs Vallentunasjöns östra strand, stannar vid anhalt vid Arkils tingstad, innan vi fortsätter till Täby kyrkby, där vi kan stanna vid Jarlabankes bro och kanske också kyrkan med den inmurade runstenen. Från kyrkbyn viker vi av österut och går en iordningställd fornstig. Därifrån fortsätter vi till Löttinge där vi letar upp en varggrop eller fångstgrop med kallmurade väggar. Vi ansluter nu till Roslagsleden och går till Rönninge by (byn känd sedan 1300-talet, forntida gravfält, raststuga). Från raststugan är det ett par kilometers väg till Roslagsbanans station i Hägernäs. Sammanlagt blir det drygt en mils vandring, men med möjligheter att avvika tidigare.

Föranmälan senast den 29 maj till Anders Schærström, tfn & fax 08-758 30 03.

Runstensborstning

Tisdag 1 juni kl 18.00

Vi pysslar om FNSiN:s runsten i Karlbergs Slottspark. Samling på planen framför slottet kl 18.00. Medtag gärna någon liten matsäck. Upplysningar Erik Elvers tfn 08-85 84 88 (b).

Orkidéer i skärgården

Söndagen den 20 juni

På skärgårdsöarna nära Runmarö växer rara orkidéer. Det finns dessutom flera andra botaniska sevärdheter och intressanta bergformationer.
Ta buss 433-434 från Slussen till Stavsnäs kl 08.40. Kaj Valtersson möter med båt i Stavsnäs vinterhamn kl 09.30. Det finns viss möjlighet att komma redan på lördagen och övernatta. Max 15 deltagare. Kostnad ca 40 kr för bensin och passbåt.

Föranmälan senast den 18 juni till Kaj Valtersson 08-16 23 91 (a), 08-710 18 92 (b), 08-571 52 22 (Runmarö)

Cykla i Danmark i sommar

Planerna har ännu inte tagit fast form, men ett mycket intressant alternativ är att cykla längs den gamla Hærvejen, den urgamla led som går genom centrala Jylland från Viborg till Flensburg och som idag är cykelled. Det är historisk mark – vägen går genom trakter där man gjort många fornfynd, det är "mossefolkets" trakter. En del av fynden finns på Silkeborgs museum. Inte långt från leden ligger Jelling, där runorna berättar om Danmarks enande. Lämplig tid för expeditionen skulle kunna vara en vecka i början av juli. Hör av dig så snart som möjligt om du är intresserad!
Anders Schærström, tfn & fax 08-758 30 03.

Runmarö - Båtturer

Helger under juli och augusti

Sedvanliga turer runt Runmarö. Deltagarna delar på bensinkostnaden.

Kontakta Kaj Valtersson 08-571 522 22 (Runmarö)

Runmarö – Kräftskiva i augusti

Kontakta Kaj Valtersson 08-571 522 22 (Runmarö)

FNSiN-medlemmar gör det tillsammans!

Kommande program

Till hösten – preliminärt: Studiecirklar och kurser

Danska, grundkurs

Torsdagar kl 18.00, 15 tim. Start i september.

Vi bekantar oss med det språk som språkhistoriskt faktiskt är svenskans närmaste släkting. Vi övar ordförråd, läs- och hörförståelse med hjälp av skönlitterära texter, tidningsartiklar, broschyrer och faktatexter.
Ledare: Anders Schærström
Avgift: 375:- (300:- för medlemmar i FNSiN)
Anmälan till Studieförbundet Vuxenskolan, Sigyn Rehn, tfn 08-654 51 15.

Danska, fortsättning

Torsdagar kl 18.00. Totalt 5 x 3 timmar.

För den som gått grundkursen eller redan är van att höra danska men ändå vill öva hörförståelsen. Vi lyssnar på danska röster med hjälp av danska filmer och andra inspelningar. Dessutom ökar vi ordkunskapen med hjälp av ett blandat urval texter.
Ledare: Anders Schærström
Avgift: 325:- för FNSiN-medlemmar

Till våren 2000 – preliminärt: Studiecirklar och kurser

Det nordiska naturlandskapet - Naturgeografi

Vi behandlar de processer som format olika jordarter och terrängformer i den svenska naturen. De istida spåren är mycket påtagliga och kommer därför att ägnas särskild uppmärksamhet. Under en heldagsexkursion behandlas utseendet och bildningshistorien av naturlandskapet i Stockholmstrakten. Två teoretiska träffar + en exkursion.
Ledare: *Karl-Erik Perhans* från Naturgeografiska institutionen, Stockholms universitet

Avgift: 250:- (200:- för medlemmar i FNSiN)

Från vänföreningar och andra närstående

Pub Norden

Under rubriken Pub Norden arrangerar Föreningen Norden temakvällar för nordister. Pub Norden äger rum sista tisdagen i varje månad kl 18-20 på Hotell Wallin, Wallingatan 15, Stockholm.

27 april kl 18.30: Vi drog mot Heklefjäll. Bildspel från Island.
25 maj kl 18.30 : Färöarna – framtidstro och tryggheten i det förflutna. Samarr. Med Förbundet Sverige-Färöarna.

Hör av er till Kaj Valtersson, 08-710 18 92 (b) om ni vill veta mera.

Från Förbundet för Ekoparken

Förbundet för Ekoparken (FFE) höll sitt årsmöte på Skansen 13 mars. Till ordförande omvaldes Richard Murray. Henrik Waldenström presenterade ett Förslag till Uttalande enligt nedan.
Bakgrund är att inte ens i Nationalstadsparken kan naturvårdsverk, miljövårdsenhet, kommunbiologer eller stadsantikvarier påverka särskilt mycket. De ideella krafterna fått lägga ner ett stort arbete för att ge Ekoparken skydd och verka för att dess historiska landskap tryggas. Förslaget till uttalande lyder:

FFE kräver av regering och riksdag:

- att en översyn görs av effektiviteten och måluppfyllelse hos denoffentliga miljövården på kommunal, läns- och statlig nivå
- att respekten för allmänintresset ska återvinnas och stärkas gentemot särintressen
- att en utredning tillsätts angående

konkurrensutsättning av den offentliga miljövården
- att en utredning tillsätts angående en omorganisation som belyser möjligheter att statsbidragsfinansierade stiftelser får ansvar och resurser vad beträffar att bevara, trygga och berika den svenska miljövården

Årsmötet ansåg att Förbundets föreningar måste få dryfta och ta ställning till frågan och att uttalandet borde behandlas vid ordförandemöte eller extra årsmöte i höst. FNSiN:s styrelse tar tacksamt alla inspel från medlemmarna. *Erik Elvers*

FNSiN skriver till statsråd

Arena Norden heter Föreningen Nordens samlingslokal på Hantverkargatan 33 i Stockholm. Sedan några år tillbaka har föreståndaren Maj-Britt Imnander och medarbetare byggt upp ett nordiskt informationscentrum som är både funktionellt och trivsamt. Arena Norden är nordisk bokhandel och nordiskt bibliotek – där kan man köpa skönlitteratur från de andra nordiska länderna liksom samnordiska utredningar och annan nordisk facklitteratur. Där kan man läsa tidningar och tidskrifter från hela Norden. Där kan man bevista föredrag med nordiska ämnen och möta likasinnade. Där kan man få praktiska upplysningar om man skall besöka - kanske även arbeta eller studera i - ett nordiskt grannland. Läget är utmärkt, nära Kungsholms torg.

När vi i FNSiN måste lämna vår gamla kära källarlokal blev Arena Norden vår räddning. Där kan vi nu förvara vårt boklager och där kan vi ha möten. Där visas och säljes våra böcker om Island, Grönland, Spetsbergen och Estland. Eftersom Arena Norden utnyttjas av flera andra föreningar med nordiskt perspektiv kan den fungera som just en arena där man kan byta idéer och programpunkter. Som sådan skulle den kunna utvecklas. Vi som arbetar ideellt vet av erfarenhet hur svårt det är förena ett starkt engagemang med bristande tid och knapp ekonomi. Antagligen skulle mycket kunna vinnas på samarbete föreningarna emellan. Arenan skulle kunna bli vårt gemensamma forum.

Dessvärre är Arena Norden illa ute, eftersom verksamheten förutsätter ett statsbidrag. Riksdagens utrikesutskott har tillstyrkt detta, men regeringen hyser förväntningar på att ett officiellt nordiskt informationscentrum under Nordiska Ministerrådet skall förläggas till Stockholm – och det skulle gå ut över Arenan. Även om ett sådant centrum otvivelaktigt skulle vara välkommet så skulle det knappast kunna fylla samma funktion för det ideella föreningslivet som Arenan gör. Därför har FNSiN, tillsammans med flera av de andra föreningarna skrivit ett brev till det ansvariga statsrådet Leif Pagrotsky. (Se brevet på nästa sida.) I skrivande stund är Arena Nordens framtid ännu oviss. Passa på att själv besöka Arenan och förvissa dig om hur bra den är! *ASm*

15 april 1999

Statsrådet Leif Pagrotsky
Utrikesdepartementet

Oroande uppgifter har nått oss beträffande framtiden för Föreningen Nordens informations- och möteslokal Arena Norden i Stockholm och vi vill därför framhålla vad tillgången till denna betyder för oss.

Den nordiska gemenskapen bygger på en gammal, väl förankrad föreställning om samhörighet och betydelsen av fredlig samlevnad som hämtar näring ur kunskap om grannländerna och direkta personliga kontakter. Den folkliga förankringen, "gräsrotsengagemanget", utgör därmed ett nödvändigt komplement till det officiella samarbetet mellan regeringar, parlament, myndigheter och företag. Ett fullödigt internationellt samarbete måste bedrivas på båda dessa plan och det ena kan inte ersätta det andra. För grannfolken i de baltiska länderna som nyligen fått möjlighet att utveckla sådana personliga och ideella kontakter har Föreningen Norden blivit en naturlig förmedlare.

Vid sidan av Föreningen Norden bedriver åtskilliga bilaterala vänskapsföreningar och andra organisationer med nordisk inriktning en kvalificerad verksamhet i form av föredrag, resor, studiecirklar, bokutgivning mm. Med de specialkunskaper som dessa föreningar besitter vårdar de många sidor av nordisk kultur, språkgemenskap och språkförståelse, sakkunskap om grannländerna och om inhemska minoriteter. De utför därmed - huvudsakligen med obetalt arbete - en allmännyttig kulturgärning!

De senaste årens allt starkare och på många sätt önskvärda internationalisering, i synnerhet till följd av EU-medlemskapet, gör denna verksamhet ännu mera angelägen. Just de ökande internationella kontakterna förstärker behovet av en kulturell "hem-kunskap", kännedom om den egna – nordiska - kulturen, som gör att man kan möta andra kulturer inte med överlägsenhet eller främlingsfientlighet utan med trygghet i sitt ursprung, parad med intresse och öppenhet för andra.

De ideella insatserna behöver stöd i form av ett fysiskt centrum och kompetent personal. Dessa båda behov fylls idag av Arena Norden som också blivit ett informationsforum för allmänheten. Vem som helst kan där finna de upplysningar man behöver inför ett besök, en studievistelse eller en anställning i ett nordiskt grannland. Utomnordiska besökare eller invandrare kan där lära känna ett äkta samarbete över statsgränserna. Under ett fåtal år har Arenan sålunda utvecklats till en omistlig informationscentral och mötesplats som känns naturlig för flera nordiskt inriktade föreningar, varav flera saknar egna lokaler, och för enskilda personer. Att förlora Arena Norden skulle kunna bli ödesdigert för våra och alla andra föreningar som i övrigt är helt eller övervägande beroende av ideella arbetsinsatser.

Vi välkomnar visserligen initiativet till en förstärkt nordisk informationsbas i Stockholm men menar att de former för samarbete som har utvecklats mellan Arena Norden och det nordiska föreningslivet måste bestå och utvecklas ostört åtminstone till dess att ett nytt forum hunnit etableras. Vi förutsätter att en eventuell ny informationsbas utvecklas i samverkan med det nordiska föreningslivet.

Allt talar således för att Arena Norden skall stödjas och stärkas, inte avvecklas!

För nedanstående föreningar

Anders Schærström
Ordförande, Föreningen Natur och Samhälle i Norden, tfn 08-758 30 03

Dansk-svenskt författarsällskap/ ordf. Bengt Liljenberg 040-91 75 42
Föreningen Fjärde världen/ kontaktperson Peter Thyselius, 08-650 17 22
Föreningen Norden i Stockholm/ ordf. Björn Lilliehöök, 08-566 24 200
Föreningen Svenska Österbottningar i Stockholm/ ordf. Monica Haga Sautermeister, 08-32 19 12
Föreningen Sverige-Grönland/ ordf. Gwen Nen Arnell, 0304-66 23 33
Isländska Föreningen i Stockholm/ ordf. Jara Hafsteinsdóttir, 08-556 35 435
Klubb Norden i Stockholm (FNUF)/ ordf. Johannes Mårlöv, 08-35 79 55
Samfundet Sverige-Färöarna/ ordf. Gunnel Wallén, 08-87 81 47
Samfundet Sverige-Island/ ordf. Nanna Hermansson 08-508 31 600
Svensk-norska föreningen/ ordf. Ings Wille-Åvall, 08-667 74 54
Studieförbundet Vuxenskolan/ verksamhetsledare Sigyn Rehn, 08-654 51 15

Det stora hedniska midvinterblotet och kungshögarna i Uppsala

av Göran Henriksson, astronomiska observatoriet i Uppsala, (utdrag ur artikel i Tor 27). Översättning från engelska av Ewa Enqvist.

I enlighet med den etablerade tolkningen, så ägde det stora hedniska midvinterblotet rum i Uppsala vart nionde år. Efter kristendomens införande bevarades denna tradition av distinget, som inkluderade ett möte och en marknad. Genom att kombinera historiska fakta och beräkningar av fullmånens datum inom distingsperioden har det varit möjligt att fastställa de exakta åren i cykeln, till exempel 852 e Kr, samma år som Ansgars andra missionsresa till Birka. i slutet av 1600-talet använde de uppländska bönderna fortfarande Kung Auns regel, enligt vilken månfaserna i den julianska kalendern inföll ett dygn tidigare vart 304 år. Sådana förskjutningar i åttaårscykeln ägde rum 1692, 1388, 1084, 780 och 476. Kung Aun anses enligt sagan ha regerat omkring 450 - 500 e Kr, och blivit begraven i Gamla Uppsala. Sune Lindqvist har daterat de tre kungliga gravhögarna där till 450 -550 e Kr.

Gamla Uppsala, några kilometer norr om den moderna staden Uppsala, var det gamla hedniska kultcentrat i Sverige, känt för sina tre stora "kungliga" gravhögar. 1986 märkte jag att dessa tre högar hade noggrant anlagts i rad och är orienterade i samma väderstreck som majoriteten av svenska gånggrifter. Det var också möjligt att sammanbinda denna placering med lunisolar-kalendern, som användes för att fastställa tidpunkten för det återkommande offrandet av människor och djur vid midvinterfullmånen vart åttonde år, enligt månens åttaårscykel. Representanter från hela landet måste ta del i detta offer, vid vilket en man och sju djur av hankön, inalles 72 stycken, hängdes i ett heligt träd varje dag under nio dagar. Den äldsta beskrivningen av detta offer skrevs 1075 av en tysk missionär, Adam av Bremen. Enligt honom förrättades ett stort offer i Uppsala vart nionde år, men detta intervall härrör sig förmodligen från ett missförstånd. På det gamla nordiska språket räknades ett år från den första dagen i det året, och efter åtta år nådde man det nionde. Därför betyder denna text att detta offer ägde rum vart åttonde år, enligt nutida språkbruk.

De tre gravhögarna är utlagda i rak linje med solens nedgång på den 3 november och 8 februari. Enligt gammal tideräkning började det nya året på den första nymånens dag efter den 21 oktober, enligt den moderna kalendern. Detta medförde att den första fullmånen på året kunde infalla tidigast den 4 november, en dag efter att solen gått ned i rak linje med den norra sidan på de tre gravhögarna. Denna skillnad på ett dygn är obetydlig, eftersom tidpunkterna för fullmånen räknades ut med hjälp av runstavar, där fullmånen var markerad bara vid nitton fastställda dygn i var månad. Tre mån-månader senare, den 8 februari, går solen ner i samma riktning igen. Ytterligare tre mån-månader senare, den 29 april, går solen upp i motsatt riktning. Vart nittonde år kommer månen att vara full alla dessa tre dagar.

Genom att jämföra historiska händelser med beräkningar av fullmånen, har det blivit möjligt att identifiera den särskilda åttaårscykeln för det viktiga midvinteroffret (Henriksson, 1991,1992). Det ägde rum vid den fullmåne som inföll under den så kallade distingsperioden, mellan 28 januari och 26 februari enligt vår tideräkning, Den första dagen av offertiden , 28 januari, kan ha fastställts genom observationer av den nedgående solen från krönet av Tunåsen, den högsta naturliga kullen i det annars så flacka landskapet, från en uppstående sten på Tingshögen, den fjärde stora men flata högen.

Dessa samma datum var redan viktiga i den neolitiska kalendern, som utmärks i hällristningar på Gotland och för utplacerandet av gånggrifter i Västergötland. Den äldsta av dessa (hällristningar?, övs amn) gjordes den 27 januari 3294 f Kr (?, övs amn)och gånggrifterna har daterats till 3300 f Kr (Henriksson 1983,1985,1989,1992,1994).

På den sista dagen av offerperioden, 26 februari, går solen ner över den mellersta högen, den äldsta av de tre kungahögarna som ursprungligen var mindre än nu. Denna hög har daterats av Sune Lindqvist till 450-500 e Kr och kan vara graven över kung Aun eller Ane den gamle, som tros ha regerat under denna period (Lindqvist 1955). Kung Aun har fått ge namn åt en period om 304 år, Auns period, i början av vilken fullmånen inträffar en dag tidigare i den julianska kalendern (Rudbeck, 1689).En sådan händelse ägde rum 1692. Om man räknar bakåt i 304 års perioder, så kommer vi fram till 476 e Kr som en tänkbar början för cykeln, om den skall ha samband med kung Aun. Detta skulle innebära att den julianska kalendern måste ha introducerats i Sverige senast detta år (Henriksson, 1992).

(Not: En mån-månad eller synodisk månad, dvs tiden mellan två fullmånar, är ungefär 29,53 dygn. En lunisolarkalender kombinerar mån-månader och solår , så att man vissa år skjuterin en extra skottmånad efter de tolv månaderna.

För mer information kontakta > stavgard@luma.com Gotland home page.

Spåren på Sandön

I FNSiNs bok om Gotska Sandön kan man läsa att det en gång i tiden har funnits järnväg på ön. Rester av rälsen har funnits uppstaplad men i dag finns ingenting av den kvar. Förra våren bestämde sig några av besökarna från föreningen att försöka finna något synligt spår av spåren i terrängen. Det ledde till ett par spännande små upptäcktsfärder med grundlig kartläsning och till slut fann vi vad vi sökte. Om man är riktigt uppmärksam på terrängen och har Bo Zachrissons noggranna karta (utviksblad i boken) till hands så kan man finna ett par smala "gator" bland träden där markvegetationen inte låter en flyktig blick uppfatta minsta spår. Men kom själv till ön och leta! Ännu ett tag kan den uppmärksamme ana sig till var järnvägsspåren har legat. *ASm*

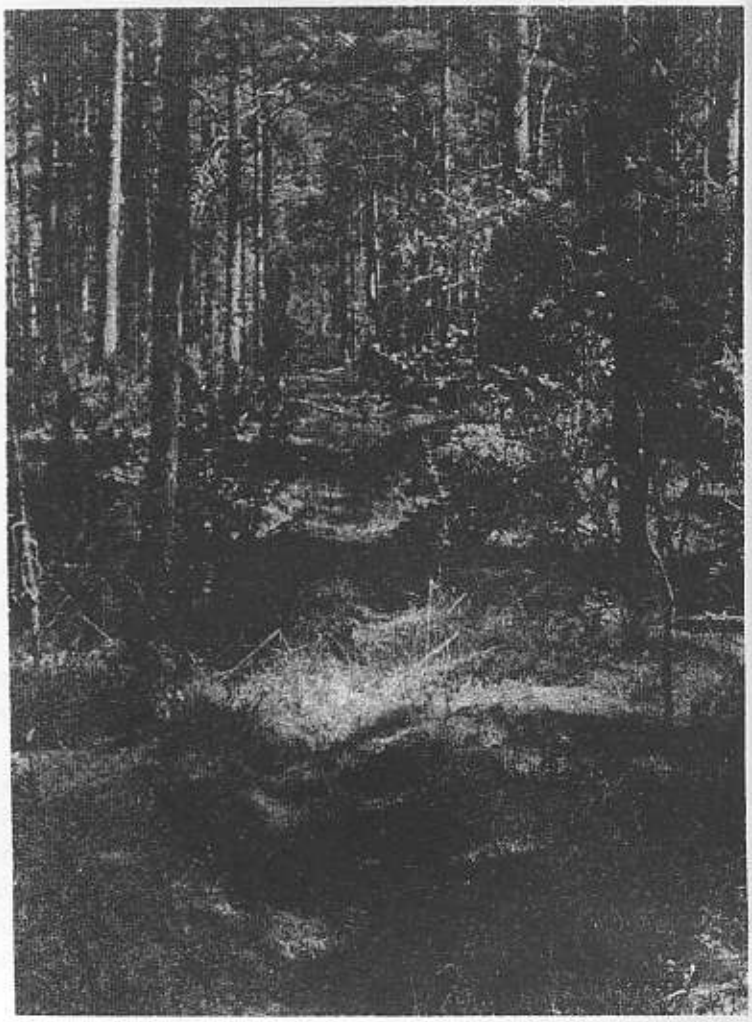

"Spårlöst" – där en gång järnvägen gick, Gotska Sandön, foto: Anders Schœrström

Böcker

Stockholm - naturhuvudstaden

Medan Stockholm åtnjöt status som Europas kulturhuvudstad slog *Nils-Erik Landell* till igen med en ny bok som bär den träffande och dubbeltydiga titeln *Naturhuvdstad Stockholm* (Carlssons förlag). Dubbelmeningen ligger däri att få huvudstäder hyser så mycket levande natur som just Stockholm, men staden står också i direkt kontakt med andra landsdelar genom besökande och inflyttande arter. Till huvudstaden kommer om vintrarna sidensvansar, tallbitar, varfåglar, grönsiskor och sibiriska nötkråkor.

I tolv kapitel redovisar han sina iakttagelser månad för månad livets skiftningar i staden och dess omgivning och ansluter till en tradition av naturkalendarier. Landell har en utpräglad förmåga att öppna dörrar och ögon. Tack vare sina vidsträckta kontakter kommer han bokstavligt igenom dörrar som annars är låsta för allmänheten, och in t ex på de östermalmska bakgårdar där man ännu kan se rester av den ursprungliga topografin, där Tyskbagarbergen "möter besökaren som dova fjällsidor". Han besöker såväl slott som koja - han tittar in i Tantos kolonistuga där en ek tillåts växa rakt genom golv och tak, men också på Tyresö gods.

Landell flanerar lätt i tid och rum, associerar snabbt och mångkunnigt mellanfåglar, blommor, kräldjur, fjärilar, svampar och olika mänskliga ingrepp. Tack vare sina kunskaper ser han mycket som andra missar. Han ser det Stockholm som var - i grönkullan som växer vid Bergendal ser han en påminnelse om 1700-talets Stockholm där det fanns ängar och betesdjur på malmarna. Havtornsbuskarna vid Ledskär visar honom hur strandlinjen har förskjutits i takt med landhöjningen. Stilens lättsamhet är skenbar - varje mening förtjänar eftertanke.

På så gott som vartenda uppslag i boken möter man något av författarens egna fotografier. De är ofta oemotståndliga i färg, men också i gråskala kan de vara raffinerade. Landell ser hela skalan av stort och smått - från en krabbspindel i närbild på en blodnäva till panoramor i skärgården och havsbandet. Bilden av häckande storskarv i Mälaren ter sig rent exotisk. Bilden av ån vid Tyresö slott i juli är så ljuvligt vacker att man vill kliva in i den.

För den som vill gå på upptäcktsfärd finns här oräkneliga uppslag, men här finns också ett överflöd för den som nöjer sig med läsningens njutning.
Anders Schærström

Islandsböcker till salu

Genom tillmötesgående från Samfundet Sverige-Island kan en del nyare litteratur om och från Island beställas från Erik Elvers, Illerstigen 28, 170 71 Solna, tfn hem 08-85 84 88. Alla böckerna är inbundna. Levereras vid föreningsmöte eller per post, i det senare fallet tillkommer dock porto.

Följande böcker finns f n, dock endast få exemplar av varje titel.

Einar Kárason: *Kvicksilver* (110 kr). Ett stycke samtidshistoria berättad med god isländsk fabuleringskonst.

Einar Már Guðmundsson: *Röda dagar* (110 kr). En bizarr, rolig och träffsäker skildring från 70-talets Reykjavík.

Einar Már Guðmundsson: *Universums änglar* (130 kr). Tilldrar sig i Reykjavík mellan 50-tal och 80-tal.

Fríða Á. Sigurðardóttir: *I en sluten värld* (75 kr). Affärsmannen Tómas upplever 22 dagars kortvarig lycka. Författarinnan fick Nordiska Rådets litteraturpris 1992.

Rune Ruhnbro: *Möte med Island* (85 kr). Intryck av Island under 11 huvudrubriker t ex Forntidens Island, Sagornas Island, Kokande jordens land och Framtidens Island.

Steinunn Sigurðardóttir: *Hjärtpunkten* (100 kr). En resa genom Island med möten med levande och döda släktingar fram till ett överraskande slut. Utsedd till 1995 års bästa isländska roman.

Vigdís Grímsdóttir: *Grandavägen 7* (110 kr). I Fridas värld är de döda lika närvarande som de levande. Hennes döde bror Haukur är hennes bäste vän.

FNSiN Skrifter & Böcker

Föreningens skrifter beställes genom inbetalning till postgiro 60 80 83 - 2. Ange avsändare och vad beställningen avser.

Priserna inkluderar moms. Vid postbefordran tillkommer dock en portokostnad på 30 kronor per ex.

Upplysningar om skrifterna lämnas av Marianne Stevendal, Rönnholmsgränd 69, 127 42 Skärholmen, tel 08-740 43 30(B).

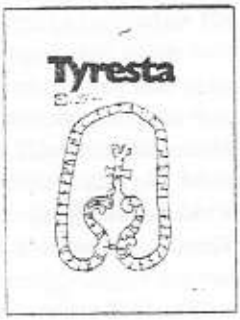

Tyresta
En tvärfacklig beskrivning av ett av mellansveriges finaste vildmarksområden. Illustrerad med kartor och teckningar. 32 sidor. Normalpris 40:-. Medlemspris 30:-.

En färd till Island 1977
En reseberättelse om vad man kan råka ut för längs Islands vägar samt med avsnitt om geologi, flora, fågelliv och andra intressanta ämnen. Rikligt illustrerad. 52 sidor. Normalpris 40:-. Medlemspris 30:-.

Spetsbergen - land i norr
Förord av arktispionjären Helge Ingstad. En allsidig bild av Spetsbergen ges genom de 25 artiklarna som bl a behandlar historia, valfångst, kolbrytning, oljeletning, geologi, växt- och djurliv. 167 sidor. Normalpris 90:-. Medlemspris 70:-.

Sydvästgrönland
Expeditionsrapport från 1974. Rikt illustrerad med foton, teckningar och kartor. 150 sidor. Normalpris 80:-. Medlemspris 70:-

Gotska Sandön, en tvärfacklig beskrivning. Tredje, reviderade upplagan av en klassiker som innehåller artiklar om geologi, dyner, flora, fauna, historia och livet på ön. Rikligt illustrerad med teckningar, kartor och foton. I denna upplaga ingår nya kapitel om Sandön i litteraturen och vandringar på ön. 160 sid. Normalpris 90:-. Medlemspris 75:-.

Island i NOS
Ett särtryck av artiklar om Island som varit publicerade i NOS - plus ett par nya tillägg. Illustrerad med teckningar och foton. 61 sidor. Normalpris 20:-. Medlemspris 15:-.

Natur och Samhälle i Estland
Utgiven 1991 ger denna bok en presentation av Estland vid tiden för självständigheten: arkeologi, geologi, historia, politik, ekonomi, naturvård och miljöproblem, byggnadsminnen och kyrkliga förhållanden. Illustrerad. 117 sidor. Normalpris 90:-. Medlemspris 65:-

Kall ökensand och varma källor. En bok om Island.
En kärleksfull presentation av ett nordiskt land. Om stora avstånd och närhet till naturen. Geologi, djur- och växtliv, historia, språk, litteratur, traditioner, mathistoria, naturvård, vistexter mm. 118 sidor. Normalpris 100:-. Medlemspris 60:-.

Föreningen Natur och Samhälle i Norden
Box 49015
100 28 Stockholm

Mera program!!!!!!!!!!!!!!!!

En dag vid Våmfjärden, Värmdö

Lördag 29 maj

Buss 433, från Slussen (40 min). Vi träffas, krattar och trivs. Medtag köttbit och dricka. Resten till självkostnadspris.
Föranmälan och upplysningar om busstider - ring Birgitta Traxel senast torsdag 27 maj! Tfn 08- 25 03 35 (tfn-svar)

Från vänföreningar

"Vägen ut ur kylan"

Torsdagen den 29 april kl. 19.00
Arena Norden, Hantverkargatan 33

Föreningen Norden i Stockholm inbjuder till en föreläsning. Litteraturvetaren Arne Ekstrand gör en jämförelse mellan tre romaner i nordisk kvinnolitteratur med utgångspunkt i Cora Sandels böcker.

Vänkretsen

Beträffande Vänkretsens program under våren, kontakta Maj-Lis Anderstedt, 08-742 07 38.